GRAMATICĂ ȘI VOCABULAR

„CATEGORIA STĂRII" DIN LIMBA RUSĂ ȘI EXPRESIILE CORESPUNZĂTOARE DIN ROMÎNĂ

DE

AL. IONAȘCU

Toate limbile, oricît de diferite ne apar ele în mod concret, au o serie de note structurale identice. Aplicarea înainte de secolul al XIX-lea a metodei folosită de „gramatica generală", care, în fond, reprezenta clasificarea faptelor unei limbi în tiparele gramaticii latine, se explică în bună parte prin existența acestor note comune. Trăsăturile prin care latina se identifică cu limbajul uman în general au permis aplicarea la diverse limbi a acestui gen de gramatică; particularitățile structurale specifice ale latinei au dus la numeroase contradicții între sistemul gramatical imaginat prin metoda gramaticii generale și sistemul gramatical real al limbii studiate. Negînd gramatica generală, lingvistica comparativă-istorică a negat și premisele de teorie a limbajului uman în general care se găseau la gramaticii raționaliști moderni și la antici. Dacă gramatica anterioară neglijase specificul structural al limbilor moderne, despre lingvistica istorică se poate spune că s-a dezinteresat de trăsăturile generale ale limbilor. Este adevărat că reprezentanții gramaticii generale au sezisat uneori și trăsături structurale specifice limbii studiate, după cum și comparatiștii au pregătit în unele domenii terenul pentru apariția lingvisticii generale. Însă acest fel de manifestări reprezintă excepții în etapele respective, pe care nu le pot caracteriza.

O dată cu lucrarea lui F. de Saussure „Cours de linguistique générale", au fost readuse pe primul plan elementele de teorie a limbajului uman în general. F. de Saussure a precizat aceste elemente, le-a dezvoltat și le-a ordonat într-un sistem unitar. Deși în această perioadă lingvistul genevez este înclinat să subaprecieze rolul lingvisticii istorice — al cărei

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:18 UTC)

strălucit reprezentant a fost el însuși — el ține totuși seama în construirea sistemului său, chiar dacă o face neintenționat, de succesele pe care gramatica istorică le repurtase în urma mai multor decenii de cercetare sistematică si din ce în ce mai profundă a specificului structural al limbilor. „Cursul" lui reprezintă prima gramatică *cu adevărat generală*, în sensul că aici trăsăturile comune ale limbajului nu se identifică cu structura specifică a unei anumite limbi — latina — , ci sînt stabilite prin abstracție din diversele limbi.

S-ar putea crede că vechea gramatică generală, ca formă naivă, intuitivă de reflectare — de altfel neintenționată — a notelor comune ale limbajului uman, a dispărut în întregime. În realitate însă, mai există numeroase cazuri în care fenomenele de limbă nu sînt privite din punctul de vedere al limbii respective și al limbajului în general, ci prin „ochelarii" altei limbi, păcătuindu-se față de structura specifică reală a limbii date. Este indiscutabil că cunoașterea prealabilă a structurii altor limbi ne ajută în descrierea științifică a structurii limbii de care ne ocupăm. Este însă necesar să avem mereu în vedere faptul că legile și categoriile oricărei limbi trebuie descoperite pe baza studierii atente a limbii respective, și nu introduse din afară. Altfel ajungem să atribuim limbii categorii și legi care îi sînt străine. Tendința aceasta au manifestat-o unele studii gramaticale ruso-române apărute la noi în ultimii ani. Scopul rîndurilor de față îl constituie examinarea uneia dintre categoriile stabilite în acest fel. Este vorba de o nouă parte de vorbire — categoria stării — , pe care a descoperit-o în limba (de fapt ar trebui spus: a introdus-o în lingvistica) română N. Ștefan[1]. Într-un articol voluminos și în unele puncte interesant, autoarea se străduiește să demonstreze că expresiile românești corespunzătoare cuvintelor rusești pe care unii lingviști ruși și străini le consideră ca aparținînd „categoriei stării" ar alcătui și în sistemul gramatical al limbii române o categorie aparte care ar trebui inclusă printre celelalte părți de vorbire. Metoda folosită în acest articol reprezintă în fond înghesuirea unor cuvinte și expresii românești, eterogene prin natura lor morfologică, în cadrul unei categorii introduse din afară. De aceea considerăm că este util să analizăm pe scurt situația acestei categorii în limba rusă și să încercăm a vedea în ce măsură se poate folosi această analiză în descrierea structurii gramaticale a limbii române.

*

În limba rusă există o serie de cuvinte care, dacă avem în vedere specificul lor gramatical, nu intră în nici una din părțile de vorbire tradiționale: *надо (надабно)*, *нельзя*, *можно*, *жаль* etc. Ele au întotdeauna

[1] N. Ștefan, *O nouă parte a vorbirii în gramatica rusă și în gramatica română: categoria stării*, SCL., anul VI (1955), nr. 1—2, p. 51 și urm.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:18 UTC)

funcție de predicat, ceea ce le înrudește din punct de vedere funcțional cu verbele predicative, însă nu exprimă prin forma lor persoana, timpul și modul, fiind întotdeauna folosite în îmbinare cu verbul copulativ (deci intră în componența predicatului nominal ca nume predicative) și prin aceasta se deosebesc de verbele predicative. În afară de acestea, există numeroase cuvinte care se pot folosi exact ca cele pomenite anterior: *грустно, весело, жутко, больно, пора, ужас, срам* etc., însă se pot folosi și cu valoarea altor părți de vorbire. Ele au toate ca trăsătură specifică faptul că predicatul în care intră este întotdeauna impersonal (atunci cînd starea indicată de sensul lexical al acestor cuvinte este raportată la un anumit subiect, acesta din urmă este, din punct de vedere formal, complement indirect în cazul dativ). Specificul lor a atras de multă vreme atenția lingviștilor ruși. Pornind de la funcția lor sintactică, A. H. Vostokov (prima jumătate a secolului al XIX-lea) le-a inclus printre verbele impersonale. Alți lingviști, acordînd importanță faptului că aceste cuvinte nu au forme de timp și de mod, le considerau „cuvinte care au căpătat funcție de verb", „cuvinte cu valoare de verb" etc. În sfîrșit, alții se mulțumeau să le menționeze caracterul specific, fără a le indica locul în sistemul general al părților de vorbire. Dintre numeroasele denumiri care s-au dat acestor cuvinte, cele mai folosite au fost „adverbe predicative" și „cuvinte predicative-impersonale" („*безлично-предикативные слова*"). Prin acest din urmă termen sînt denumite cuvintele respective în gramatica școlară și în zilele noastre.

În ultimele decenii interesul pentru determinarea naturii gramaticale a cuvintelor predicative-impersonale a crescut. Problema a fost abordată de acad. L. V. Șcerba, acad. V. V. Vinogradov, acad. I. I. Meșcianinov, prof. E. M. Galkina-Fedoruk, prof. A. B. Șapiro, prof. N. S. Pospelov și mulți alții. Dintre oamenii de știință străini s-au ocupat în lucrări speciale de această problemă lingviștii cehoslovaci Al. Isačenko și Fr. Trávníček[1]. La cuvintele despre care am vorbit mai sus au fost adăugate adjectivele de formă scurtă (L. V. Șcerba, I. I. Meșcianinov și, parțial, V. V. Vinogradov), unele substantive cu prepoziție (L. V. Șcerba, V. V. Vinogradov), substantivele în cazul instrumental folosite ca nume predicative

[1] Acad. L. V. Șcerba, *O cearleah reci v russkom iazîke*, în *Izbrannîe raboti po russkomu iaziku*, Moscova, 1957; acad. V. V. Vinogradov, *Russkii iazîk. Grammaticeskoe ucenie o slove*, Moscova, 1947; acad. I. I. Meșcianinov, *Cileni predlojeniia i ceasti reci*, Moscova-Leningrad, 1945; prof. E. M. Galkina-Fedoruk, *Kategoriia sostoianiia*, în *Sovremennîi russkii iazîk. Morfologiia* (sub red. acad. V. V. Vinogradov), Ed. Univ. de Stat din Moscova, 1952; E. M. Galkina-Fedoruk, K. V. Gorșkova, N. M. Șanski, *Sovremennîi russkii iazîk. Leksikologiia. Fonetika. Morfologiia*, Moscova, 1957; A. B. Șapiro, *Est li v russkom iazîke kategoriia sostaianiia kak ceasti reci?* în *Voprosî iazîkoznaniia*, 1955, nr. 2, p. 42 și urm.; N. S. Pospelov, *V zascitu kategorii sostoianiia*, în *Voprosî iazîkoznaniia*, 1955, nr. 2, p. 55 și urm.; Al. Isačenko, *O vozniknovenii i razvitii „kategorii sostoianiia" v slaveanskih iazîkax*, în *Voprosî iazîkoznaniia*, 1955, nr. 6, p. 48 și urm.; Fr Trávníček, *Zametki o „kategorii sostoianiia"*, în *Voprosî iazîkoznaniia*, 1956, nr. 3, p. 46 și urm.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:18 UTC)

(L. V. Şcerba), predicativele de natură pronominală de tipul *некогда, некого, нечего* etc., cuvîntul predicativ *нем* (Al. Isačenko). Alţii, dimpotrivă, au negat nu numai apartenenţa la această categorie a adjectivelor de formă scurtă şi a substantivelor nume predicative în cazul instrumetal, ci şi întreaga categorie ca atare (dintre lingviştii citaţi, A. B. Şapiro şi Fr. Trávníček). Rolul principal în elaborarea teoriei cu privire la caracterul independent al cuvintelor predicative-impersonale revine acad. L. V. Şcerba. Şcerba a sezisat ceea ce uneşte cuvintele din categoria respectivă şi anume semnificaţia de predicat statual, adică predicatul care exprimă starea în care se află subiectul la un moment dat. În legătură cu aceasta trebuie subliniat faptul că el a avut în vedere nu sensul lexical, care diferă de la un cuvînt la altul sau de la un grup de cuvinte la alt grup de cuvinte în cadrul aceleiaşi părţi de vorbire, ci sensul *categorial, gramatical*[1]. Într-adevăr, există o deosebire între predicatul verbal (care prezintă o însuşire în acţiune, în desfăşurare), predicatul nominal obişnuit (care prezintă însuşirea ca atare) şi predicatul statual. Acesta din urmă prezintă însuşirea ca o stare care caracterizează obiectul — sau, în cazul impersonalelor, mediul — la un moment dat. Această însuşire nu este privită însă, în desfăşurarea ei în timp. În diverse limbi şi epoci s-a observat tendinţa de marcare gramaticală a deosebirii dintre predicatul nominal obişnuit şi predicatul statual (deosebirea dintre acestea două şi predicatul verbal este generală). Rezultatele la care s-a ajuns diferă de la limbă la limbă. Astfel, în limbile ibero-romanice s-a pornit de la existenţa a două verbe (*estar* şi *ser*) care concurau în funcţie de copulă şi, la un moment dat, a apărut o diferenţiere gramaticală în cadrul predicatului nominal : *estar* cu un nume predicativ adjectival formează un predicat statual, *ser* cu un nume predicativ exprimat prin adjectiv formează un predicat nominal obişnuit[2]. La o diferenţiere gramaticală se mai poate ajunge şi prin fixarea anumitor forme gramaticale ale cuvintelor într-unul din cele două tipuri de predicat nominal (deci o diferenţiere a predicativului, nu a copulei). Astfel în limba rusă pentru funcţia de predicativ statual s-au specializat

---

[1] Observaţiile critice pe care le face Fr. Trávníček (*op. cit.*) sînt, ca atare, fără obiect. Cuvintele *om, munte, scaun, lungime, fugă, importanţă* etc. nu desemnează obiecte, ci au sensul categorial al obiectului, prezintă faptele din realitate ca obiecte de sine stătătoare ale gîndului, şi nu ca atribute ale altor fapte din realitate. Pe de altă parte, deosebirea semantică dintre *lumină, lumînos* şi *luminează* nu este de natură lexicală (este vorba de unul şi acelaşi fenomen !), ci de natură gramaticală.

[2] Astfel, se spune *El hielo es frío* „gheaţa este rece (de felul ei)", însă *El agua está fría* „apa este rece (se află în această stare)". Verbul *estar* era potrivit pentru a se specializa în această funcţie chiar prin sensul său lexical iniţial, care s-a transformat astfel într-o semnificaţie gramaticală. — Informaţiile cu privire la spaniolă şi portugheză le-am luat din V. D. Fedorov, *Vtrajenie predikativnogo sostoianiia v ispanskom i portugalskom iazîkah* (articol publicat în *Romano-Germanskaia filologia. Sbornik statei v cest akad. V. F. Şişmareva*, Ed. Univ. din Leningrad, 1957), care se bazează şi pe observaţiile din lucrările anterioare ale unor lingvişti spanioli.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:18 UTC)

formele de instrumental ale substantivelor[1] și formele scurte (altfel zis, *nedeterminate*, *nominale*) ale adjectivelor : *я был солдат* („j'ai été un soldat") — *я был солдатом* (starea : „j'ai été soldat")[2], *он больной* „el este (de felul lui) bolnav" — *он болен* „el este bolnav (se află în stare de boală)". Dar nu în toate limbile se ajunge la diferențierea gramaticală a celor două tipuri de predicat nominal. Unele limbi deosebesc însușirea ca atare de însușirea statuală folosindu-se de opoziții lexicale. În limba romînă există tendința de a se folosi uneori deosebirea semantică dintre adjective : *el este* (*un om*) *suferind* — *el este bolnav* (deși mai frecvent se folosește opoziția dintre un adjectiv și o expresie impersonală formată din verbul copulativ și un substantiv adverbializat : *el era un fricos* — *lui îi era frică* etc. Limba rusă nu s-a mărginit la specializarea anumitor forme ale substantivelor și adjectivelor în funcția de predicativ statual, ci și-a creat chiar cuvinte care nu au altă funcție decît pe aceea de a exprima predicatul statual : *надо(бно)*, *можно*, *нельзя*, *жаль* etc. L. V. Șcerba n-a putut să nu-și dea seama că, în felul cum a stabilit-o el, «categoria stării» este foarte largă, că ea cuprinde pe de o parte *forme* morfologice ale unor cuvinte, iar pe de altă parte *cuvinte* specializate în funcția de predicativ statual. De aceea, constatînd că pentru «categoria stării» nu se poate găsi un indiciu formal cît de cît general („ ... cuvinte în îmbinare cu copula, care nu sînt nici adjective de formă lungă, nici nominativ al substantivelor ; ele se exprimă sau printr-o formă invariabilă, sau prin substantiv cu prepoziție, sau prin forme cu terminații de gen ..., sau prin forma cazului instrumental al substantivelor..."), el spune că indiscutabilă este numai tendința de creare a acestei categorii, care — după el — poate că nu va căpăta niciodată exprimare în limba rusă[3].

În lucrările sale, acad. V. V. Vinogradov a dezvoltat ideile lui L. V. Șcerba și în același timp a căutat să separe faptele care se referă la flexiune de c u v i n t e l e statuale. Însă păstrarea în „categoria stării" a unor adjective de formă scurtă (adjectivele de formă scurtă care n-au formă lungă corespunzătoare : *рад*, *горазд*, *прав*, *намерен* etc.) contrazice teoria generală a lui. Formele *горазд*, *рад* etc. se schimbă după gen și număr, iar faptul că lipsesc formele determinate corespunzătoare nu trebuie să ne sperie : de ce să nu admitem că anumite adjective sînt *nominalia tantum* (după cum o categorie întreagă de adjective este în fond formată din *pronominalia tantum*[4] : *золотой*, *русский*, *румынский*, *вчерашний* etc.)? Prin aceasta nu negăm proprietatea adjectivelor res-

[1] Este vorba nu de specializarea formei de instrumental în general, ci de specializarea instrumentalului în cadrul predicativului în raport cu nominativul.

[2] L. V. Șcerba, *op. cit.*

[3] *Ibidem*, *p.* 76.

[4] *Nominalia* și *pronominalia tantum*, de la numele de *forme nominale* și *forme pronominale* pe care le au formele scurte și lungi ale adjectivului în slavă.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:18 UTC)

pective de a îndeplini funcția de predicativ statual, ci numai faptul că ele ar intra în partea de vorbire a statualului[1].

Este discutabilă și teza referitoare la caracteristicile morfologice ale cuvintelor din „categoria stării". Sub influența tradiției, s-a ținut să se descopere cu orice chip asemenea caracteristici. Dar sînt ele obligatorii? Se știe că cei mai mulți savanți sinologi sînt de acord cu faptul că în chineză există părți de vorbire, chiar dacă acestea nu sînt clase caracterizate prin însușiri morfologice, ci numai prin însușiri gramaticale în general. Morfologic cuvintele din „categoria stării" se caracterizează numai negativ: nu cunosc nici genul, numărul și cazul (genul la cele de origine substantivală e aparent: *жаль было* etc.), nici persoana, timpul și modul, fiind asemănătoare din acest punct de vedere cu adverbele (de care se deosebesc numai prin funcția lor sintactică). Împotriva existenței unor forme de timp și mod la aceste cuvinte, forme despre care au vorbit V. V. Vinogradov, E. M. Galkina-Fedoruk și în mod deosebit N. S. Pospelov, se pot aduce cel puțin trei argumente. În primul rînd, toți acești autori consideră cuvintele din categoria stării ca făcînd parte din componența predicatului nominal, deci acestea nu alcătuiesc singure acest predicat, ci împreună cu copula. Înseamnă că predicativul și copula nu reprezintă un cuvînt, ci două. Ca atare, formele de timp și mod sînt ale copulei, nu ale predicativului (pentru că altfel ar trebui să admitem că adjectivele de formă nominală se conjugă: *я болен, ты болен* etc. sau că substantivul are forme de timp și mod: *он герой, он будет героем* etc.)[2]. În al doilea rînd, trebuie să nu uităm că, pentru a considera formele *будет, было* etc. drept elemente formale ale unor *cuvinte*, ar trebui ca ele să aibă un înțeles deosebit de acela al formelor omonime considerate drept elemente formale ale unor *construcții*[3]. În sfîrșit, a treia obiecție, care nu a fost adusă în discuție de adversarii „categoriei stării", dar este, după părerea noastră, importantă, privește faptul că pentru exprimarea raportului dintre momentul vorbirii și timpul stării exprimate prin predicatul statual se folosesc și alte copule în afară de copula abstractă *быть*, și anume așa-zisele copule „semiabstracte" („полуотвлеченные"): *мне было стыдно — мне стало стыдно; на улице тепло — становится тепло* etc. N. S. Pospelov a insistat și asupra formelor de mod la cuvintele din categoria respectivă. Mai mult, el a arătat că acestea, spre deosebire de verbe, n-ar avea imperativ. Modurile, ca și timpurile, sînt nu ale

[1] Nu se poate nega nici faptul că însăși lipsa formei lungi corespunzătoare face ca aceste adjective să fie foarte aproape de cuvintele care intră în „categoria stării".

[2] Partea referitoare la această problemă din critica pe care A. B. Șapiro (*op. cit.*) o face „categoriei stării" este justificată.

[3] Pentru deosebirea dintre formele analitice și formații mai mult sau mai puțin asemănătoare, vezi A. I. Smirnițki, *Analiticeskie formî*, în *Voprosî iazîkoznaniia*, 1956, nr. 2, p. 41 și urm.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:18 UTC)

statualului, ci ale copulei. Cît despre faptul că predicatul statual format dintr-un nume statual specializat și un verb copulativ nu poate fi la modul imperativ, aceasta se explică foarte simplu prin caracterul impersonal al propozițiilor în care intră[1].

*

Este demn de remarcat faptul că, în urma criticilor care au fost aduse „categoriei stării" de către adversarii ei, unii dintre partizanii acestei părți de vorbire și-au revizuit pozițiile[2], în sensul că deosebesc acum caracteristicile gramaticale al predicatului statual de caracteristicile gramaticale ale statualului[3] ca parte de vorbire. Această deosebire trebuie făcută și cînd se aplică experiența respectivă la descrierea structurii gramaticale a limbii romîne. Dacă în romînă se poate vorbi de tendința de diferențiere a predicatului statual de predicatul nominal obișnuit (cf. *mi-e frică—sînt fricos* etc.), nu se poate spune că s-ar fi ajuns și la o parte de vorbire specială sau la specializarea anumitor forme morfologice care să îndeplinească această funcție. În articolul său N. Ștefan arată că lingviștii sovietici care au elaborat teoria privitoare la „categoria stării" au pornit de la un nucleu de cuvinte specializate, care nu pot fi încadrate în alte părți de vorbire (*надо, нельзя* etc.). Totuși, încercînd să studieze gramatica limbii romîne din punctul de vedere al categoriei stării, autoarea nu observă că în limba romînă nu există un nucleu de cuvinte asemănător cu cel pe care și-au bazat teoria lor acad. L. V. Șcerba și V. V. Vinogradov. Existența acestui nucleu de cuvinte specializate în gramatica limbii ruse și lipsa unui asemenea nucleu în gramatica limbii romîne este hotărîtoare pentru rezolvarea problemei în discuție. Pentru stabilirea unei categorii gramaticale oarecare, fie că e vorba de o categorie formală subordonată părților de vorbire, fie că e vorba de o parte de vorbire, trebuie ca măcar o parte dintre elementele categoriei respective să fie diferențiate și formal de elementele categoriilor înrudite. Astfel, noi spunem că există un caz genitiv deosebit de cazul dativ în cadrul declinării romînești, pentru că, cel puțin uneori, avem opoziții formale: asupra *mea*—datorită *mie* etc. Tot așa, trebuie să admitem că adverbul

[1] Spre deosebire de V. V. Vinogradov, N. S. Pospelov nu include în „categoria stării" adjectivele *nominalia tantum (нрав, рад, намерен* etc.).

[2] De aceasta ne putem convinge ușor dacă comparăm între ele cele două caracterizări făcute de E. M. Galkina-Fedoruk (în 1952 și în 1957) acestei categorii.

[3] Termenul „категория состояния" a fost, pe bună dreptate, criticat; nu putem ști ce fel de categorie se are în vedere: o categorie sintactică, o categorie morfologică sau o parte de vorbire? Prof. S. I. Bernstein de la Univ. din Moscova, într-o discuție cu studenții de la seminarul său — într-una din ședințele la care a participat și autorul acestor rînduri — a propus pentru denumirea acestei părți de vorbire termenii „статуальные слова" sau „имя статуальное". Ultimul termen, intrînd în corelație cu „имя существительное", „имя прилагательное" și „имя числительное" ar fi cel mai potrivit, deoarece ar indica prin specificul său că e vorba de o parte de vorbire.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:18 UTC)

în românește reprezintă o altă parte de vorbire și nu o întrebuințare sintactică a adjectivului (un cîntec *frumos*—el cîntă *frumos*) bazîndu-ne pe ideea că în alte cazuri avem forme speciale pentru adverb : *bun—bine*, *prieten(esc)—prietenește*, *orb—orbește*, *social—socialmente* etc. În limba rusă există un nucleu de cuvinte speciale pentru exprimarea predicatului statual : *нельзя*, *надо*, *жаль* etc. De aceea trebuie să admitem că atunci cînd găsim una și aceeași formă sonoră atît pentru exprimarea predicatului statual impersonal, cît și pentru funcțiile altor părți de vorbire, sîntem în fața unor cuvinte omonime. Izolarea formelor întrebuințate în funcție de predicat statual de cuvintele de la care provin se reflectă pe de o parte în sensul acestor cuvinte (cf. *стыдно*, *совестно — стыдный*, *совестный* etc.), iar pe de altă parte formal (faptul că *пора*, *срам*, *ужас* etc. nu se mai acordă cu o formă corespunzătoare a verbului copulativ, ci cu forma neutră). În cadrul expresiilor românești pe care N. Ștefan le consideră ca alcătuind „categoria stării" nu există nici măcar un singur cuvînt care să nu se întrebuințeze și cu valoarea uneia dintre părțile de vorbire tradiționale ; cuvîntul *trebuie*, care s-ar părea că îndeplinește această condiție, nu poate fi luat în considerație din două motive :

1. este unul singur,

2. chiar dacă n-are forme de persoană[1] ca verbele obișnuite, are totuși forme de mod și timp, ceea ce nu se poate spune despre celelalte cuvinte din „categoria stării" ; aceasta face ca cuvîntul *trebuie* să fie înțeles ca verb[2]. Nu mai este cazul să demonstrăm că cuvintele trecute de N. Ștefan în „categoria stării" nu cunosc—dacă exceptăm copula „a fi", care intră în expresiile impersonale respective—forme de timp și mod ; s-a văzut mai sus că asemenea cuvinte nu există și, prin urmare, n-are rost să ne ocupăm prea mult de caracteristicile pe care le-ar putea avea. De altfel, în această privință, observațiile pe care le-am făcut mai sus cu privire la limba rusă își păstrează valabilitatea și pentru expresiile românești la care N. Ștefan vede forme de timp și mod. Cît despre existența gradelor de comparație ca un indiciu morfologic al categoriei stării, este suficient să cercetăm lista de expresii pe care N. Ștefan o face la sfîrșitul articolului spre a ne da seama că în multe cazuri nu poate fi vorba de grade de comparație : *e un calvar*, *e un chin*, *e o grozăvie*, *e o infamie*, *e amiază*, *e autorizat*, *se poate*, *trebuie* etc. În problema existenței sau neexistenței acestei părți de vorbire nu interesează faptul că expresiile adunate de N. Ștefan în articolul său traduc cuvintele statuale din

[1] În vorbirea obișnuită a oamenilor simpli *trebuie* se schimbă și după persoană.

[2] Mai specială este situația lui *lehamite* în cadrul predicatului statual. Acesta nu se întrebuințează — în limba română literară — decît cu funcție predicativă și nici nu poate fi considerat verb. Însă, *lehamite* are această situație numai în limba literară și în unele graiuri. În alte graiuri *lehamite* se folosește ca un substantiv oarecare : *Iata mi-a făcut semn de lehamite*... (M. Sadoveanu, *Nada Florilor*, apud *Dicționarul limbii române literare contemporane*, s.v.).

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:18 UTC)

rusă (lăsăm la o parte faptul că nici traducerea nu este întotdeauna adecvată). Aceasta deoarece chiar într-una și aceeași limbă un cuvînt dintr-o anumită parte de vorbire poate fi înlocuit cu un cuvînt dintr-o altă parte de vorbire, fără ca prin aceasta să se schimbe sensul general : *mi-e teamă—mă tem, mi-e dor—doresc* etc. De aici rezultă iarăși că sensul lexical al cuvîntului nu e unul și același lucru cu semnificația gramaticală a categoriei din care face el parte și că această semnificație trebuie admisă ca atare numai cînd există o marcă formală a ei. Sensul lexical se deosebește de semnificația (valoarea) gramaticală nu numai (sau nu atît) prin gradul de abstractizare, ci și (mai ales) prin modul de exprimare, care, în cazul semnificației gramaticale, trebuie să aibă și el caracter gramatical.

O diferențiere gramaticală a predicatului statual de predicatul nominal obișnuit se poate crea :

1. prin opoziția între verbele copulative (ca în limbile ibero-romanice) ;

2. printr-o diferențiere gramaticală a numelui predicativ (rus. *я был* солдат — *я был* солдатом; *он* больной — *он* болен);

3. prin felul de atribuire a însușirii (*eu sînt fricos—mie mi-e frică*).

În timp ce posibilitățile limbii române se limitează la folosirea procedeului [3], rusa folosește, în afara acestuia, și procedeul [2]. Mai mult decît atît, formele folosite în predicatul statual de tipul [3] alcătuiesc în limba rusă o parte de vorbire de sine stătătoare, întrucît a apărut un nucleu de cuvinte specializate în această funcție sintactică.

De aici rezultă că și în română se poate delimita un predicat statual în cadrul predicatului nominal. În limba română predicatul statual este impersonal nu numai în cazurile în care starea desemnată prin numele predicativ se referă la mediu—*e frig, e liniște, e toamnă, e plăcut* etc.—, ci și atunci cînd starea se referă la un anumit subiect, care, din punct de vedere formal, e complement indirect : *mi-e frig, mi-e rușine, mi-e lehamite, mi-e greu* etc.

Includerea expresiilor de tipul *a(-i) fi (cuiva) frică, ciudă, rău, rușine, foame, lene, milă, cald* etc. sau *a fi toamnă, liniște, frumos, a ploaie, lună* etc. printre locuțiunile verbale[1] ridică obiecții serioase. Nu trebuie să uităm că predicatul format în acest fel nu este verbal (ca în cazul verbelor sau al locuțiunilor verbale propriu-zise), ci nominal-copulativ. În această privință este concludentă posibilitatea substituirii unui copulativ prin altul : *mi-e foame, mi se face foame, îmi vine foame ; e frig, se face frig* etc. (ca

[1] Florica Dimitrescu, *Locuțiunile verbale în limba română*, Ed. Acad. R.P.R., 1958, p. 111 și urm.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:18 UTC)

și în cazul predicatului nominal obișnuit : *e mare, devine mare, se face mare* etc.). În al doilea rînd, atrage atenția faptul că numărul „locuțiunilor verbale impersonale" formate pe baza copulativului *a fi* este aproape nelimitat[1], în timp ce verbele impersonale propriu-zise nu sînt prea numeroase. Răspîndirea largă a expresiilor de tipul *mi-e ciudă, mi-e greu, mi-e sete* etc. sau *e greu, e frumos, e liniște* etc. pledează în sensul că nu e vorba de locuțiuni, ci de o categorie sintactică : *predicatul statual.*

[1] Eugen Seidel, *Elemente sintactice slave în limba romînă*, Ed. Acad. R.P.R., 1958, p. 105 și urm., subliniază pe drept cuvînt deosebirea dintre romînă și o limbă ca germana, în care expresiile impersonale de felul acesta, deși se întîlnesc, sînt mult mai puțin răspîndite și nu au caracterul unei categorii sintactice.

BDD-A10430 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:18 UTC)